

Situația refugiaților transilvăneni din teritoriul cedat vremelnic Ungariei hortyste, stabiliți temporar în județele Neamț și Bacău

Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care Germania și Italia împreună cu Ungaria au impus României cedarea unei părți însemnate a teritoriului românesc al Transilvaniei a avut consecințe politice, economice, demografice și sociale.

La foarte scurt timp de la impunerea dictatului arbitrar României, autoritățile maghiare hortyste au trecut la măsuri de forță pentru îndepărtarea populației românești din teritoriul cedat. Această populație, înspăimântată de autoritățile hortyste, batjocorită și umilită s-a văzut nevoită să ia calea pribegiei peste munți, în România liberă și neocupată și să încerce să se stabilească pentru o vreme în anumite zone ale țării. Drama românilor ajunși în această situație este bine reflectată de documentele vremii din perioada 1940-1944. În condiții dificile, cu foarte puține bunuri asupra lor, numeroși români au trecut munții și au găsit în Moldova solidaritatea umană și cea a autorităților județene și locale.

În județul Neamț, acestea s-au mobilizat și au aplicat reglementările legale privitoare la identificarea unor spații de locuit pentru cei cu familii, a unor eventuale locuri de muncă vacante în conformitate cu pregătirea profesională a refugiaților, a unor școli în care copiii acestor oameni să poată învăța. La Prefectura județului Neamț s-au concentrat majoritatea datelor, informațiilor privitoare la venirea refugiaților, repartizarea lor pentru a locui în diferite locuri și în unele cazuri de regulă motivate, deplasarea acestora în alte localități din județe diferite.

Registrul opis alfabetic al refugiaților transilvăneni conține un număr de persoane impresionant, de nume de persoane unele venite cu familiile, altele singure, în Piatra Neamț, și care într-o primă etapă au fost luate în evidență de către autorități.

Numărul total al acestora a fost de 3.406 persoane, cifra pe care am stabilit-o în urma propriilor noastre cercetări. Județul Neamț

s-a dovedit a fi un ținut primitiv pentru acești oameni constrânși de împrejurări să vină în această parte de țară. Registrul opis alfabetic al refugiaților transilvăneni conține date complete pentru cei care au făcut obiectul luării lor în evidență, în sensul că el reprezintă oglindirea situației acelor oameni în perioada 1940-1944.

El conține o serie de date care conturează cu precizie traseul parcurs de refugiați până la stabilirea temporară în județul Neamț.

În prima rubrică de după numărul curent, s-a consemnat data când s-a refugiat persoana în cauză, singură sau însoțită de alți membri ai familiei. Vom analiza câteva exemple ale unor refugiați stabiliți în județul Neamț. Familia Crăciun Gh. Ioan împreună cu soția Ileana și cei 11 copii ai lor, au fost înregistrați la data de 5 decembrie 1940 ca refugiați din comuna Ghimeș-Făget, județul Ciuc. Acești oameni s-au stabilit în comuna Tarcău, județul Neamț. Refugiații primeau un carnet după care erau luați în evidență. Registrul opis al refugiaților transilvăneni ne oferă o multitudine de date referitoare la nivelul de pregătire școlară, funcția pe care o ocupau înainte de a părăsi localitatea de domiciliu precum și postul pe care au fost încadrați în județul Neamț. Spre exemplu un licențiat în drept refugiat din comuna Crasna, județul Sălaj, și care îndeplinea funcția de preot, s-a stabilit în localitatea Buhuși. În rubrica dedicată localității din care s-au refugiat se menționează și județul din care a venit.

Astfel, foarte mulți dintre refugiați proveneau din județele Ciuc, (Tulgheș, Bicazul Ardelean), Mureș (Teaca, Toplița, Borsec, Corbu, Bilbor, Sărmaș), Sălaj (Zalău, Oarba de Sus), Bistrița-Năsăud (Dumitrița Mică). În județul Neamț, în afara orașului de reședință al acestuia, respectiv Piatra-Neamț, refugiații s-au stabilit în mai multe comune, ca: Galu, Călugăreni, Tașca, Bistricioara, Pângărați, Bicaz, Vaduri, Ceahlău, Slobozia, Tarcău,

Podoleni, Broșteni, Buhalnița, Roznov, Buhuși, Gârcina, Bălțătești, Ghigoești.

Locuitorii din zona ocupată în Transilvania de administrația maghiară hortystă și-au părăsit propriile gospodării din cauza măsurilor dure adoptate de ocupanți. Nici un om, fie el singur sau cu familie, nu-și părăsește din proprie voință casa, bunurile pe care le deține într-o localitate și se deplasează în altă parte de țară decât în condiții impuse de autoritățile de ocupație. Acești oameni au trăit o adevărată dramă în acea perioadă de timp, deoarece împotriva voinței lor au fost obligați să-și salveze viețile trecând munții din Transilvania în Moldova. Tragismul acelor vremuri este ilustrat cu pregnanță de declarațiile de avere date de refugiați.

Aceștia menționau bunurile pe care le părăsiseră; ele erau de regulă case, acareturi, terenuri arabile, fânețe.

Astfel, refugiatul Gheorghe Țifea¹, născut în anul 1904, de profesie agent fiscal, refugiat din comuna Bilbor, județul Mureș, la 19 septembrie 1940 prin punctul de frontieră Neagra-Broșteni, se stabilise în comuna Cracăoani, județul Neamț.

El venise cu soția sa Ana și cu cei 3 copii ai lor, un băiat și doua fete. În Bilbor lăsaseră 3 case, a căror valoare fusese estimată la 285.000 lei, precum și alte terenuri în valoare de 89.000 lei. Deținea și o suprafață de 4,5 ha de teren arabil și fânețe evaluate la 135.000 lei.

Totalul bunurilor părăsite era estimat la 509.000 lei. Alături de aceste bunuri, a adăugat unelte agricole, obiecte casnice, mobilier.

Declarația de avere a refugiatului se baza pe documente², din care vom menționa două decizii de la secția cărților funciare, precum și două contracte de închiriere a unei case. Declarația a fost completată la 19 martie 1941 în fața reprezentantului prefecturii județului Neamț.

O altă situație a fost aceea a familiilor care, în momentul în care Dictatul de la Viena a impus părăsirea unei părți din teritoriul românesc, dețineau proprietăți în zona respectivă, dar ele își aveau domiciliul în teritoriul românesc nocupat. Spre exemplu, șeful stației C.F.R. Buhuși, localitate aflată atunci în județul Neamț, a dat o declarație privind averea pe care o avea la Borsec și

Tușnad.

El, în fapt, se conforma unui ordin al ministrului de interne prin care „*toți refugiații din teritoriile ocupate să depună declarațiile de avere mobilă și nemobilă rămasă la locul refugiului*”³. Acesta, împreună cu soția sa, dețineau în proprietate în teritoriul ocupat anumite bunuri și ele fuseseră dobândite prin vânzare-cumpărare înainte de septembrie 1940, când acesta lucra în gara Ciceu, județul Ciuc.

Vasile Dumitru, șeful stației C.F.R. Buhuși, a dat declarația respectivă în speranța obținerii unor eventuale despăgubiri. Parcurgând documentele anexate la declarație se poate constata că un urmaș al proprietarului și-ar putea reconstitui cu ușurință proprietatea. Era vorba de trei terenuri de casă, unul aflat în Tușnad și două în Borsec.

Declarația învățătorului Munteanu Gheorghe, plecat din comuna Eremitul, județul Mureș, trecut la 5 septembrie 1940 prin punctul de frontieră Războieni-Cluj și stabilit în comuna Ștefan cel Mare, sat Serbești împreună cu soția sa și fiul, conține date privind bunurile rămase la domiciliu.

Declarația a fost înregistrată la 18 septembrie 1941. Un alt învățător, Popescu Ioan I. C., refugiat din comuna Tulgheș (Putna Mare) prin punctul de frontieră Prisecani la 8 septembrie 1940, s-a stabilit în comuna Tarcău, județul Neamț. Era însoțit de soția sa și de cei doi copii ai săi, fiu și fiică. El afirma că a lăsat averea sa în localitatea Corbu, județul Mureș⁴. Aceasta se compunea dintr-o casă, teren arabil și fânețe în suprafață de 5 iugăre.

Declarația sa de la punctul 8 ni s-a părut foarte interesantă. În esență afirma că pentru pământ și casă deține act de vânzare-cumpărare, în vreme ce pentru celelalte bunuri nu deținea documente deoarece „*au fost furate de securi*”⁵.

Refugiatul Nicoale Anton din Sighetul Marmăției, județul Maramureș, s-a refugiat în noaptea de 2 spre 3 septembrie 1940 prin punctul de frontieră Halmeu în Piatra-Neamț, împreună cu soția sa Maria și cei doi copii ai lor⁶. Foarte interesante s-au dovedit a fi, în completarea inventarului bunurilor rămase în Sighet, precizările făcute de către domnul

Nicolae Anton: „Acesta lucruri (bunuri casnice) nu le-am putut lua pentru următorul fapt. Armata română s-a retras din Sighet în dimineața zilei de 2 septembrie 1940. Soția mea a apucat să transmită un transport la gară. După plecarea armatei române, ungurii civili s-au înarmat cu armele care erau depozitate pentru premilitari și paza teritoriului, ocupând imediat toate cazărmile și Vila Grodel unde fusese și birourile Companiei a-II-a Grăniceri Pază. Acești unguri au întrebat pe soția mea că unde sunt eu. Soția le-a răspuns că sunt concentrat la Vișeu de Sus unde chiar eram de fapt. Atunci i-au sechestrat lucrurile din prezentul inventar luându-i și cheia de la locuință, spunându-i ca îi va elibera lucrurile dacă mă voi prezenta eu să le ridic. Soția a venit la gară și a așteptat trenul care sosea în Sighet la ora 11 de la Vișeu de Sus și cu care tren o anunțasem că vin la Sighet, ca să-i evacuez, aducându-mi la cunoștință cele petrecute. Auzind că am fost căutat acasă de către unguri știam ce mă așteaptă, și deoarece m-am ascuns la domnul Timofte, magazionerul gării Sighet, unde am stat până la 1 noaptea când m-am urcat în vagon din mersul trenului, plecând către Piatra-Neamț”⁷.

Din declarație rezultă foarte clar faptul că cetățenii români din zona ocupată de administrația maghiară se simțeau amenințați de aceasta, erau pur și simplu îngroziți de faptul că autoritățile române cât și armata s-au retras atât de repede. Sentimentul de insecuritate este unul omenesc și ține de fiecare om, de felul în care a trăit într-un loc, de apartenența lui la poporul din care face parte și de certitudinea că demnitatea lui nu va fi batjocorită, umilită.

Din Sighetul Marmăției s-au mai refugiat și alți cetățeni cum ar fi Ana Repca în Târgul-Neamț, strada Ștefan cel Mare.

Un alt refugiat, din Josenii Bărganului, județul Năsăud, Dănilă Moldovan, și stabilit în comuna Vânători, Mănăstirea Neamț, declara că a venit „înainte de cedarea teritoriului”⁸.

Declarația refugiatului Gheorghe Zait din Tulgheș, județul Ciuc, și stabilit în comuna Hangu, județul Neamț, este edificatoare asupra modului în care acesta a părăsit domiciliul împreună cu soția sa și cei trei copii: „Fiind expulzat forțat nu le-am putut

lua și salva”⁹ (actele de proprietate).

Toate acestea sunt exemple ale unui mod de a trăi într-un regim de teroare fizică și psihică exercitată de o autoritate a statului hortyst. Acești oameni au găsit în ei puterea să depășească situația limită în care au fost puși și au găsit soluția salvatoare pentru ei, părăsind teritoriul propriu ocupat și stabilindu-se în zona liberă a țării.

Autoritățile țării au fost preocupate de ajutorarea materială și bănească a refugiaților de toate categoriile, au acordat burse și ajutoare elevilor și studenților refugiați, i-au repartizat pe aceștia în diferite locuri de muncă. Aceste măsuri au fost de natură să compenseze drama pe care o trăiau acești oameni, siliți să-și părăsească casele, bunurile proprii, și să ia calea pribegiei.

Județul Neamț nu a fost doar zona în care refugiații s-au stabilit temporar, ci și teritoriul pe care l-au putut traversa și de unde s-au îndreptat către alte județe în ale căror localități s-au putut stabili.

Astfel, refugiații din județul Mureș, respectiv localitățile Toplița și Lunca Bradului, au fost înregistrați la prefectura județului Neamț, dar s-au stabilit la Bacău, sau la Sighișoara, județul Târnava Mare. Alți refugiați din localitatea Subcetate, județul Mureș sau din Tulgheș, județul Ciuc, s-au stabilit la Timișoara, județul Timiș sau la Iași, alții veniți din localități mureșene Corbu, Subcetate, s-au stabilit la Brașov și Oradea, unii veniți din Borsec s-au stabilit la Gura Humorului, județul Câmpulung.

Unii refugiații din Bicazul Ardelean, județul Ciuc, s-au stabilit la Brăila. Exemplele date pot continua cu alți refugiați care au trecut prin Neamț, au fost înregistrați și și-au continuat drumul către alte localități în care s-au stabilit și au rămas o vreme. Important a fost faptul că autoritățile s-au implicat îndeajuns de mult în ajutorarea refugiaților, în crearea unui climat al speranței al acestor oameni greu încercați de soartă.

La sfârșitul războiului, unii dintre ei s-au întors în localitățile de unde au plecat, alții au rămas în județul Neamț permanent, familiile lor trăind până în zilele noastre.

Motivele au fost legate de situația lor profesională, familială și chiar și de frumusețea naturală a acestor locuri din județul

Neamț.

Trăind în condiții de război alături de frații lor din zona neocupată, au simțit solidaritatea omenească care i-a ajutat să treacă mai ușor peste încercarea la care au fost supuși.

În general, deplasările populației în condiții de ocupație în alt teritoriu, creează consecințe și în plan psihic, pe care unii oameni nu le pot depăși, pe când alții reușesc mai ușor să treacă peste ele. Acest lucru se vede și în declarațiile lor, care exprimă sentimentele pe care le încercau în momentele în care au înțeles că ei nu mai aveau viitor în zona de ocupație, nici o altă soluție decât cea a plecării de la casele lor și stabilirea în zone în care demnitatea le era respectată și puteau să trăiască cât de cât mulțumitor.

Documentele scot în evidență această situație, a acelor cetățeni ai statului român care, la 30 august 1949, la Viena, i-a abandonat și i-a obligat să adopte măsuri proprii de salvare a propriilor vieți.

Situația refugiaților din zona ocupată de Ungaria hortystă în Transilvania este aceeași și pentru cei stabiliți în județul Bacău.

Astfel, numitul Ciurea Ioan, refugiat din comuna Poiana Sărată, județul Trei Scaune, în comuna Oituz, județul Bacău, solicita sprijin prefectului de Bacău. Acesta era student la Facultatea de Teologie din București și urma să-și susțină teza de licență. Neavând banii necesari deplasării la facultate, a solicitat sprijin prin acordarea unei foi de drum pentru a se putea ajunge la destinație¹⁰.

Acest lucru a fost îndeplinit, în sensul că documentul respectiv i-a fost acordat celui în cauză. Alți refugiați din zona ocupată, cum a fost Crăciun Maria, venită de la Oradea, a solicitat prefectului de la Bacău autorizație de călătorie pe calea ferată pe traseul Bacău-Turda, unde „mă voi stabili definitiv”¹¹.

În luna septembrie 1940, Prefectura județului Bacău era informată de Prefectura plasei Muntele asupra numărului refugiaților, care cuprindeau intelectuali, muncitori, femei, copii.

Cedarea unei părți din teritoriul transilvănean către Ungaria hortystă a avut și altfel de consecințe. Astfel, conducerea societății „Letea”, producătoare de hârtie, solicita prefectului de Bacău, pentru un număr de trei

persoane, autorizația de deplasare în zona Tulgheș.

Acolo existau terenuri de pe care se exploata lemn și autoritățile de ocupație impuseseră plata unor impozite suplimentare pentru cei care urmau să participe la licitație.

Un grup de refugiați veniți din comuna Poiana Sărată, județul Trei Scaune, în perioada 13-17 octombrie 1940 și stabiliți în comunele Harja, Oituz, Bogdănești și Onești din județul Bacău, *„împinși de neagra mizerie în care se zbăteau pe această vale a Oituzului din cauza lipsei pâinei celei de toate zilele, îndrăznim cu lacrimi în ochi să vă rugăm de a binevoi să ne mai ajutați cu alimente acum, în plină iarnă, cu făină de porumb și de grâu, ca să ne putem trece de ceea ce a început să ne urmărească, foamea”*¹².

Acești oameni, în plină iarnă a anului 1941, se confruntau împreună cu familiile lor cu lipsa alimentelor și a altor bunuri deoarece agoniseala lor din anul anterior 1940 rămăsese în zona ocupată. În durerea lor, manifestată față de prefectul județului Bacău, ei arătau acestuia *„căci ăștia au fost martor seculari al expulzării noastre și ați văzut că nimic din alimente nu aveam voie să luăm cu noi. Și ați putut probabil constata bucuria niciunui dintre noi, dacă putea să înșele vigilența santinelor de control ungurești și să treacă vreo traistă de făină, sau a câtorva care au avut norocul să-și treacă cu voie sau fără de voie, boii sau caii”*. Era evidentă starea de profundă deznădejde a acestor oameni care avuseseră parte de o soartă atât de nedreaptă. La 19 februarie 1941, din Oituz-Bacău solicitați alimente pentru familiile lor, obligate să se stabilească în zonă neocupată, sperând să iasă cu bine din iarnă și să poată munci când vremea le-ar fi îngăduit acest lucru pentru a-și câștiga existența lor și a celor cu care se aflau în refugiu.

Deosebit de importantă mi s-a părut a fi declarația lui Pavel Șerban, fost primar al comunei Poiana Sărată, refugiat, care se stabilise în Târgul Ocna, județul Bacău. În continuare, redăm o parte din conținutul acesteia: *„În urma verdictului de la Viena mă aflam împreună cu soția mea, Eufrosina Șerban, în comuna Poiana Sărată, de unde am și fost expulzați; în momentul expulzării aveam calitatea de primar al comunei. În această*

calitate, pe baza principiului naționalităților am sfătuit populația să nu-și părăsească domiciliile și averea lor, fiind asigurați de autoritățile maghiare prin proclamația dată că nu li se va întâmpla nimic.

În ziua de 13 septembrie 1940, comuna a fost ocupată de trupele maghiare, autoritățile având grijă de a fixa domiciliul forțat și a mă ține la dispoziția lor, numindu-mă ca ajutor de primar. Încă din primele zile populația maghiară împreună cu preoții lor au ținut întruniri în care aduceau diferite învinovățiri închipuite populației românești având totodată încurajarea autorităților militare”¹³.

Din primele afirmații ale fostului primar român din comuna Poiana Sărată, județul Trei Scaune, rezultă intențiile autorităților de ocupație de a-i alunga pe românii din localitatea respectivă, operând în diferite moduri, așa după cum rezultă din conținutul declarației respective: „În urma acestor învinuiri, localnicii unguri au prins și schingiuit pe următorii localnici, ajutați fiind de autoritățile militare maghiare: Ioan Ciobanu, Nicolae Ciobanu, Ioan Vlej, pe care i-au bătut în modul cel mai barbar. În timp ce alți locuitori jefuiau în voie casele acestor locuitori.

Teroarea a mers din ce mai înăspriță până în ziua de 25 septembrie 1940, când am înțeles că adevăratul lor scop a fost ca nici un picior de român să numai rămână în comuna Poiana Sărată.

La această situație am dat de știre la câțiva locuitori, cărora însă nu le venea crede, așa că totul a rămas la voia întâmplării, ce va vrea Dumnezeu să facă cu noi.

La data de 15 octombrie 1940, au venit autoritățile cu propunerea ca toate familiile bărbaților ce erau trecuți în Regat înainte de ocupare să fie expulzate, chemând toate femeile la primărie și forțându-le să dea declarații de renunțare la cetățenia maghiară și imediat după aceasta au fost aruncate peste graniță cu cât au putut lua după ei. Până la graniță au fost petrecute de mine.

Apoi, la graniță am stat de vorbă cu dl. vameș, căruia i-am spus situația în care ne aflam noi. L-am rugat să nu mai primească lumea goală, fără îmbrăcăminte. Atunci s-a întâmplat un conflict între vameș și Comandantul militar ungur, la care incident am asistat și eu, stăruind și cu pe lângă

comandantul militar că deși au ordin să ne expulzeze, să nu ne arunce așa goi, ci să lase lumea să-și mai ia câte ceva din ale gospodăriei. Autoritățile maghiare însă nu prea au ținut de seama aceste rugăminți ale populației.

În aceeași zi s-a prezentat la primăria comunei Poiana Sărată un colonel ungur, comandantul garnizoanei deplasată la Târgu Secuiesc, căruia i-au ieșit înainte femei între care se găseau Sofia Ion V. Drăgoiu și Teofilia Gh. Toaca, care s-au plâns acestuia că fiind gravide, parte din femeile din sat care așteptau momentul nașterii, nu puteau părăsi casa la ordinul primit de la sublocotenentul Molnar; deși li s-a promis că vor fi lăsate și au fost compătimate, totuși seara pe la orele 10 au fost expulzate împreună cu alți 60-70 de bărbați pe care i-au adunat cu armata de prin gospodăriile lor.

A doua zi dimineața, după expulzarea populației în masă, fiind reținut ca autoritate comunală, am fost chemat pentru a lua parte la comisia de expulzare și trimis prin sat pentru a vedea dacă se mai găsește ceva locuitori români care încă nu fuseseră expulzați. În loc de a mă reîntoarce și a da declarația cum că toți românii au plecat de bună voie, am crezut util decât să semnez o declarație mincinoasă să trec peste graniță lucru pe care l-am și făcut”¹⁴.

Declarația era dată la data de 7 ianuarie 1941. Primarul din comuna Poiana Sărată, în declarația sa, arăta situația locuitorilor din comuna respectivă, menționând acele aspecte de natură umană care l-au marcat și i-au provocat o revoltă sufletească împotriva nedreptăților și abuzurilor la care au fost supuși acei oameni. În același timp, se desprinde și ideea că niciodată în calitate de reprezentant al autorităților statului român nu ar fi semnat un document fals care să consfințească expulzarea românilor din teritoriul propriu existând acordul lor.

În declarația sa, funcționara Ranc Anghelina de la Oficiul de Asigurări Sociale Târgu Ocna, refugiată din Cluj, arăta ca „am părăsit orașul sus amintit în ziua de 8 septembrie 1940, adică în timpul evacuării, și am trecut prin următoarele puncte: Someșeni, Apahida, Câmpia Turzii, Aiud, Teiuș, Blaj, Copșa Mică, Sibiu, Râmnicu

Vâlcea, Pitești, București, Ploiești, Buzău, Râmnicu Sărat, Focșani, Mărășești, Adjud, Târgu Ocna. Am părăsit Clujul de bună voie, împreună cu mama mea, tatăl meu rămânând să vie ulterior, dar n-a putut sosi nici până acum, deoarece boala de inimă de care suferea s-a agravat și ne scrie că medicii i-au interzis să călătorească.

Noi am călătorit cu un vagon deschis toată țara pe la miazăzi, ziua ne ardea soarele, iar noaptea zgribuleam de frig. Aș fi totuși în stare să mai fac o călătorie în aceleași condiții detestabile, numai ca să știu că vom ajunge de unde am plecat”¹⁵.

Apreciem că această declarație exprimă credința și speranța că nedreptatea de la Viena va fi anulată prin revenirea la țară a teritoriului atribuit în mod barbar Ungariei hortyste.

Refugiatul Bârsan Ioan din comuna Mihăileni, sat Livezi, județul Ciuc, 34 ani și stabilit în localitatea Comănești, a dat o declarație la postul de jandarmi din localitate în care a arătat motivele gestului său din 18 martie 1942.

Iată un fragment din aceasta: *„De când suntem sub stăpânirea maghiară, toți românii suntem foarte asupriți și rău tratați, atât de unguri cât și de autoritățile ungurești”¹⁶.*

El a arătat că locuitorii din comuna sa au cerut autorităților maghiare să permită studiul în școală și în limba română de două ori pe săptămână pentru copiii români. Răspunsul acestora a fost unul foarte dur: *„Ungurii au început să strângă în timpul nopții pe românii ce au vrut ca la școală să învețe copilașii noștri cel puțin de două ori pe săptămână limba noastră românească. Toți cei care au făcut această legitimă cerere au fost ridicați de jandarmii unguri și trimiși fără să știe unde i-au deportat”.*

Numărul românilor deportați este de 22. În continuarea declarației sale, refugiatul Bârsan Ioan afirma următoarele: *„Ungurii spun că noi nu vom mai stăpâni niciodată frumoasa noastră țară a Ardealului”. „La autorități steagul ungar este arborat numa la jumătatea prăjinei, drept simbol că nu este tot Ardealul al lor; ei spun că, când îl vor avea tot, pentru care se pregătesc, vor arbora drapelul lor în vârful prăjinei”.*

Sunt acestea mărturii ale unui om greu

încercat în propria-i localitate de domiciliu de vicisitudinile unui regim de ocupație străin, capabil să realizeze o purificare etnică grosolană la jumătatea secolului XX, atunci când continentul european se afla sub dominația totală a Germaniei naziste și a U.R.S.S.

Oameni din diferite localități din zona căzută sub ocupația maghiaro-hortystă au trecut frontiera impusă de dictat și cu mare teamă au reușit, pe cărări de munte, să ajungă în județul Bacău.

Astfel, Sava Dionisie de 29 de ani, din comuna Ghimeș-Făget, județul Ciuc, a trecut frontiera dintre Ungaria și România la 17 august 1942, fără să fie prins de grănicerii unguri.

După mai multe aventuri, el a ajuns la Comănești, unde printre altele i-a spus șefului postului de jandarmi că *„din Ungaria am trecut pentru că nu se mai putea suporta lipsa de hrană și eram persecutați de unguri pe motiv că noi suntem români”¹⁷.*

În județul Bacău s-a constatat că s-au refugiat cetățeni români cu precădere din județele Ciuc și Trei Scaune. Astfel, în comuna Hârja s-au stabilit un număr de 37 de persoane¹⁸. Dintre aceștia, una s-a refugiat în comuna Hârja la data de 10 septembrie 1940 și era un bărbat de 51 de ani, căsătorit, pe nume Teodor Neculai, cu domiciliul în comuna Poiana Sărată, județul Trei Scaune.

Se menționează că era născut în localitatea respectivă și că lucra la Serviciul de Drumuri. Ceilalți 36 de refugiați în comuna Hârja, județul Bacău, au venit la data de 15 octombrie 1940 și aveau diferite vârste cuprinse între 30 și 80 de ani.

În general, erau oameni cu ocupații specifice de muncitori, croitori, tâmplari, moașă comunală, învățători, funcționari. Unii erau căsătoriți, unele femei erau văduve, o persoană era divorțată.

Caracteristica comună a acestor oameni era că erau cetățeni români care trăiau în comuna Poiana Sărată, iar autoritățile de ocupație au trecut fără nici o ezitare la expulzarea acestora, urmărind prin aceasta să lovească în fibra ființei naționale românești.

În comuna Dofteana, din județul Bacău, s-au refugiat 12 persoane din comuna Poiana Sărată și una din comuna Brețcu, județul Trei

Tabelul 1

Situția refugiaților transilvăneni în județul Neamț, după Registrul
Opis alfabetic al acestora pentru perioada 1940-1943,
înregistrați la Prefectura județului Neamț²⁰

Nr. crt.	Litera de alfabet	Numărul total al refugiaților	Observații
1	2	3	4
1	A	73 persoane	
2	B	364+246=610	
3	C	651+201=852	
4	D	150	
5	F	51	
6	G	106	
7	H	121	
8	I	36	
9	L	96	
10	M	163	
11	N	45	
12	O	112	
13	P	197	
14	R	106	
15	S	187	
16	T	164	
17	U	37	
18	V	66	
	TOTAL	3202	

Scaune. Vârstele acestora variază între 4 ani și 80 de ani. Ele s-au refugiat la 8 septembrie 1940 în număr de 5, iar celelalte 8 au făcut acest lucru la 28 octombrie 1940.

În comuna Căiuți județul Bacău, s-au refugiat un număr de 18 persoane, toate din comuna Poiana Sărată, județul Trei Scaune. Limitele vârstelor acestora se întindeau între 5 ani și 46 de ani.

Situția respectivă era întocmită de primăria comunei Căiuți la data de 27 iulie 1942. Primăria comunei Oituz întocmea la 28 iulie 1942 tabloul refugiaților din teritoriul cedat din Ardeal care domiciliau pe teritoriul ei. Pe mai multe pagini se regăsesc date privind situația acestora.

Erau oameni refugiați dintr-o comună învecinată Oituzului, respectiv Poiana Sărată, aflată atunci în componența administrativă a județului Trei Scaune. Ei au venit în Oituz în perioada 12-14 septembrie 1940, încercând să se salveze pe ei înșiși și pe cei apropiați lor din fața ocupantului hortyst. Numărul refugiaților a fost de 140 de persoane, care în scurt timp au putut trece și s-au stabilit în

comuna Oituz, rămasă dincolo de zona de ocupație¹⁹. Registrul alfabetic al refugiaților ardeleni în județul Bacău cuprinde următoarele rubrici: numărul curent, numele și prenumele capului de familie, numărul membrilor familiei și calitatea, data nașterii (anul, luna, ziua), localitatea nașterii (localitate, județ), localitatea de unde a plecat (inclusiv județ), profesia, studii, motivul plecării, averea părăsită, suferințele îndurate, suferințele celor rămași, dacă a făcut înșămânțări, câte iugăre de pământ și ce bunuri i s-au confiscat de către autoritățile maghiare. Registrul respectiv mai conținea locul unde s-au stabilit (inclusiv județul, localitatea în care ar vrea să se stabilească, documentele care au stat la baza înscrierii ca refugiat, ajutoarele primite până la data completării registrului respectiv (bani, hrană, îmbrăcăminte), autoritatea de la care a primit ajutorul, data refugiei.

Aceste elemente ne redau o imagine asupra greutății situației acestor oameni care nu au mai suportat agresiunile permanente, de natură verbală, ale autorităților de

Tabelul 2

Situația refugiaților transilvăneni stabiliți în județul Neamț,
după Dictatul de la Viena din 1940²¹

Nr. crt.	Litera de alfabet	Numărul Total al refugiaților	Observații
1	2	3	4
1	A	13	
2	B	49	
3	C	70	
4	D	27	
	E	2	
5	F	4	
6	G	17	
8	I, J	12	
10	M	44	
11	N	8	
12	O	8	
13	P	32	
14	R	16	
15	S	43	
16	T	44	
17	V	23	
18	Z	6	
	TOTAL	453	

ocupație maghiaro-hortyste, vexațiunile de toate felurile, care nu urmăreau decât să-i facă pe români să-și părăsească localitățile de domiciliu, să-și caute în alte părți ale României salvarea propriilor lor vieți și ale familiilor lor.

Acestor oameni nu li s-au oferit alte șanse de a rămâne în localitățile în care trăiau, întrucât prin ceea ce se întâmpla în fiecare zi în regimul de ocupație nedrept și dictatorial impus din afară se făceau eforturi extraordinare pentru a duce la îndeplinire planul de purificare etnică, de eliminare a elementului

românesc și de a impune o situație nouă profund nedreaptă pentru populația majoritară românească.

Această stare a durat câțiva ani, dar refugiații au fost oamenii care au așteptat întotdeauna cu sufletul la gură sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

Exista și teama că la sfârșitul conflictului ei nu se vor mai putea întoarce acasă.

Din fericire, în toamna anului 1944 și începutul anului 1945 acest lucru a putut deveni o realitate.

Constantin Păduraru

Note

1. Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, Prefectura județului Neamț, 16/1940, f.8
2. Idem, f.9
3. Ibidem, f.14
4. Ibidem, f.66
5. Ibidem, f.67
6. Ibidem, f.68
7. Ibidem, f.70
8. Ibidem, f.142
9. Ibidem, 416/1940, f.120
10. Direcția Județeană Bacău a Arhivelor Naționale, Prefectura județului Bacău, 110/1940, f.32
11. Idem, f.37
12. Ibidem, 46/1941, f.44
13. Ibidem, 46/1941, f.50
14. Ibidem, 46/1941, f.50
15. Ibidem, f.53
16. Ibidem, 55/1942, f.53
17. Ibidem 55/1942, f.201
18. Ibidem, 63/1942, f.33-34
19. Ibidem, 63/1942, f.41-44
20. Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, Prefectura județului Neamț, 586/1940-1942
21. Direcția Județeană Bacău a Arhivelor Naționale, Prefectura județului Bacău, 63/1942, f.41-44

Abstract

The social condition of the Transylvanian refugees, inhabitants of the territory surrendered to Hortyst Hungary, established temporarily in Neamț and Bacău Counties

The Dictate from Vienna from the 30th of August 1940, had many political, economical, demographical and social consequences. One of the most important consequences was that Germany, Italy and Hungary forced Romania to surrender a significant part of Transylvania.

Only a short time after the arbitrary Dictate was imposed to Romania, the Hungarian Hortyst authorities had begun using violent measures to remove the Romanian population off the surrendered territory. This population, frightened of the Hortyst authorities, flouted and humiliated, had to cross the mountains, to find shelter in the unoccupied territory of Romania, trying to settle down in various parts of the country. The tragedy of the Romanians who found themselves in this situation is well reflected in the documents of the time, issued in 1940 – 1944. In such difficult conditions, with only a few belongings they managed to take with them, many Romanians crossed the mountains and found in Moldavia, at the local and county authorities and inhabitants, the human solidarity they needed.

The alphabetical inventories register of Transylvanian refugees in Neamț County shows a number of 3,406 people. Almost the same number of refugees established in Bacău County. Their statements outline an image upon the difficult condition in which these people found themselves. They couldn't bare any longer the permanent verbal abuses they were submitted to by the Hungarian-Hortyst authorities, the offences of all kinds that were meant to drive them away from their native localities, thus being forced to find in other parts of Romania a place where their lives were safe.

These people were given no chance to stay in the localities they inhabited, since all of the everyday events that took place during this unfair occupation, imposed from the outside, were nothing else but tremendous efforts to accomplish the plan of ethnic purification, of eliminating the Romanian element and of imposing a new and profoundly unjust situation for the majority Romanian population. This state lasted for several years and these refugees were those people who could hardly wait for the Second World War to end, thus they could return to their homes.